

© **Борінштейн Є. Р., Лазарева А. О.**

Лазарева Алла Олексіївна, здобувач кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Борінштейн Євген Русланович, завідувач кафедри філософії та соціології, доктор філософських наук, професор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК: 740:130.2:140.8+17.021.2

НАЦІЄТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА КОНСОЛІДАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Автори аналізують роль оновлення та переосмислення національних ознак в системі консолідації сучасного українського суспільства. Виділяються соціокультурні та соціополітичні протиріччя, що містяться у протистоянні між державними інтересами та національними цінностями, які спираються на свободу кожної окремої особистості, що визначає основи консолідації суспільства.

Ключові слова: нація, консолідація, суспільство, цінності, національні цінності, державна незалежність, національна свідомість

НАЦИОНАЛЬНО-СОЗИДАЮЩИЕ ПРОЦЕССЫ В УКРАИНЕ КАК ОСНОВА КОНСОЛИДАЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

Автори анализируют роль обновления и переосмысления национальных признаков в системе консолидации современного украинского общества. Выделяются социокультурные и социополитические противоречия, которые содержатся в противостоянии между государственными интересами и национальными ценностями, опирающимися на свободу каждой отдельной личности, что определяет основу консолидации общества.

Ключевые слова: нация, консолидация, общество, ценности, национальные ценности, государственная независимость, национальное сознание

NATIONAL-BUILDING PROCESSES IN UKRAINE AS THE BASIS OF CONSOLIDATION THE MODERN SOCIETY

The authors analyze the role of updating and rethinking of national characteristics in the consolidation system of the modern Ukrainian society. Highlights socio-cultural and socio-political contradictions that are contained in the confrontation between the state interests and national values, based on the freedom of each individual, which determines the basis of consolidation of the society.

Key words: nation, consolidation, society, national values, independence and national consciousness.

В умовах динамічних перетворень, які відбуваються в системі демократизації сучасного українського суспільства актуалізується процес переосмислення ролі соціальних факторів, які б сприяли розвитку сучасного суспільства шляхом його консолідації. Сформовані на початку проголошення незалежності української держави консолідуючі фактори націєтворення виступали основою закладення системи цінностей та установок, в сучасних умовах стають передумовою для його подальшого розвитку.

Сучасне суспільство є глибоко та різноманітно диференційованою системою, яке в сучасних умовах розвитку суспільства потребує відтворення єдиної та цілісної системи цінностей на основі загальних принципів взаємодії різних його елементів, котра стала б детермінуючою основою свідомості та поведінки людей. Тим самим така ціннісна система процесу розвитку сучасного суспільства потребує визначення елементів суспільної консолідації, що покладені в основу збереження статусу національної незалежності сучасної України.

Ми розділяємо точку зору на цінності як на «моральні та естетичні імперативи (вимоги), які вироблені людською культурою і є продуктами суспільної свідомості» [7, с. 402 - 403]. Але слід мати на увазі, що особливо значущу роль в сучасному суспільстві грають ціннісні орієнтації, які з соціально-філософської точки зору є особливим компонентом «духовного світу людини, що є наслідком вільного обрання ціннісних переваг» [8, с. 650 - 651].

Диференціація нинішнього українського суспільства визначає біполярність різних галузей суспільного життя: економічна сфера відділена від культурної принципом економічної доцільності. Цей принцип не працює в культурній галузі. Проникнення цього принципу в галузь функціонування культури може деформувати її у напрямку пріоритетності матеріальних цінностей. Політична може позитивно впливати на економічну, однак здійснення державного врегулювання процесу економічного розвитку українського суспільства здійснюється дуже повільно і немає чіткої системи. Разом з тим політична галузь нашого суспільства також відділена від культурної та погано взаємодіє з нею, як і економічна, використовуючи її лише у випадку забезпечення матеріальних результатів. Матеріальні пріоритети в суспільстві породжують формування духовних цінностей, котрі відіграють роль другорядних, але саме вони формують ставлення до навколишньої реальності. Такий підхід призводить до відсутності єдиного напрямку розвитку для всіх галузей суспільства та сприйняття їх як взаємозалежних ланок розвитку. Українське суспільство опинилося перед необхідністю формування чітких пріоритетів та визначення спільних рис для економічної, політичної та культурної консолідації в рамках національних пріоритетів для розвитку громадянського суспільства.

Сьогодні особливу вагомість набуває для українського суспільства національна свідомість. З нашої точки зору національна свідомість – це складна особлива якість суспільної свідомості, яка ґрунтується на соціокультурних, етносоціальних та духовно-моральних засадах існування національного буття.

Національна свідомість українців пережила момент інтенсивного розвитку ще в XIX сторіччі. В цей період формуються різні рівні національної свідомості: побутовий, професійний, теоретичний, які існують окремо один від одного.

Побутовий рівень національної свідомості формувалася на основі побуту та засвоєння національних традицій, звичаїв, що закріплювались у свідомості нації через приклади батьків. Теоретичний рівень формувалася під впливом інформації, яку надавали різні науки, що досліджували процеси формування української нації: історія, етнографія, філософія. Професійний – закладався в процесі професійної діяльності та визначенні економічної спеціалізації України. Однак, лише в період формування громадянського суспільства рівні національної свідомості починають щільніше взаємодіяти одне з одним, що створює необхідність дослідження національного менталітету, в якому збереглася необхідна ціннісна основа. Ця основа може бути покладена до фундаменту системи цінностей сучасного українського суспільства. Вона може бути використана в нових умовах, як прояв національної специфіки розвитку громадянського суспільства в умовах демократизації сучасної України.

Оновлення ознак української нації в сучасних умовах розвитку суспільства на базі його демократизації вимагає позначення національних пріоритетів у цьому процесі. Так як оновлення ознак української нації почалося недавно, то формальні її риси потребують переосмислення значення для більшості її представників.

На даному етапі оновлення української нації, як нам здається, риси української нації можливо розглядати як об'єктивну умову трансформації ціннісної структури сучасного суспільства. Середовищем цього процесу стає розвиток громадянського суспільства, який в свою чергу обумовлений перетворенням національних цінностей у цінності громадянського суспільства.

Процес перетворення суспільної системи цінностей і оновлення ознак нації в умовах демократизації суспільства – це процес одночасної зміни свідомості людей. В залежності від того, як здійснюється таке перехрещення, відбувається визначення чіткої ієрархії системи цінностей та структури суспільства. Іншими словами національні цінності поєднуються з соціальними, а на цій основі задається образ громадянського суспільства у національній свідомості.

Так як історичне минуле, що передувало національній незалежності, містить у собі риси, на котрих сформувалася сама ідея громадського життя, то зараз основна задача виявити ці риси, що збереглися в національній свідомості української нації. Далі необхідно визначити та застосувати їх з метою створення єдиної перспективної основи подальшої консолідації сучасного суспільства. Причому цей процес повинен здійснюватись не на формальному рівні, а на рівні свідомої орієнтації. Це допомогло б окреслити та визначити соціальну поведінку як окремого представника нації, так і соціальних груп.

Отримання Україною незалежності наприкінці XX століття стало новим етапом формування українського суспільства, яке зіткнулося з вирішенням проблем різнопланового характеру: економічних, політичних та культурних. Динаміка цих проблем, їх загострення та розгалуженість, відсутність єдиної системи цінностей для їх позитивного вирішення призводять до певної дезорієнтації

і невизначеності подальшого розвитку всього суспільства. Така ситуація породжує у свідомості людей соціальне розчарування та деякою мірою небажаний для суспільства світоглядний хаос. Саме тому, на наш погляд, найважливішою проблемою, що містить у собі основу регулювання більшості соціальних суперечностей, є проблема становлення соціально-культурних засад консолідації суспільства; одним із суттєвих чинників тут є процес переосмислення національних цінностей.

Особливістю сьогоденного періоду незалежності та демократизації українського суспільства є кризовий стан суспільних сфер, внаслідок чого накопичуються старі та виникають нові соціальні суперечності, базовими причинами котрих є комплекс економічних факторів.

Перш за все вони спричиняють поглиблення диференціації соціальної структури суспільства, що виявляється у свідомій діяльності окремих індивідів, зокрема відсутності в них чітко визначеної системи цінностей та норм, в дезорієнтації поведінки людей та погіршенні адаптаційних процесів.

По-друге, відбувається руйнація пріоритетів у визначенні життєвої позиції, мотивації поведінки, ідеології, поваги до досвіду минулих поколінь, змінюється роль соціальних інститутів у житті суспільства. Знищується довіра до існування єдиних орієнтирів життя, за якими живе особистість.

По-третє, сама свобода, яка декларується нібито однією з найважливіших цінностей сучасного суспільства, без нормативно встановленого інституту відповідальності перетворюється на всездозволеність і ставить під загрозу саме життя людини в суспільстві.

Принцип вільного вибору та індивідуальних пріоритетів, який поступово утверджується в суспільно-політичній системі України, з одного боку, мав би згуртувати навколо себе соціальні групи за спільними інтересами, а з іншого – сприяти формуванню ціннісної та нормативної інтеграції суспільних груп. Однак, зосередженість на задоволенні лише власних потреб призводить до того, що переважна більшість громадських організацій немає поваги серед населення, а тим більше помітного впливу на нього. Навіть демократизація суспільства, яка проявляється в принципі вільного волевиявлення, у формальному вигляді не сприяє процесу консолідації суспільства.

Оскільки економіка та політика не стали центром консолідації, а суспільна еліта фактично відірвана від інших соціальних груп та живе «власним життям», то створення демократичної держави багато вчених пов'язують з процесом об'єднання суспільних груп в єдине ціле за національними ознаками, що могли б забезпечити нові фундаментальні основи згуртування людей в єдину суспільну організацію. Тому спільнота, котра є носієм таких ознак і яка містить в собі соціальні характеристики різних соціальних груп, мала б стати тим важливим фактором, котрий сприяв би активізації процесу інтеграції суспільства. Такою спільнотою є нація.

Нові реалії XXI століття вимагають від сучасного суспільства створення і нових механізмів регуляції суспільного життя та зміни свідомості. Цінності, що накопичувалися протягом попереднього існування, не відповідають сучасній дійсності, більше того, механізми їх застосування на практиці не спрацьовують в умовах розвитку сучасного суспільства.

Життя потребує нових механізмів регулювання соціальних відносин та нової системи зв'язків в умовах національної реальності. Однак, як показує аналіз інформації в галузі досліджень культури, в науковому світі немає нічого такого нового, що не було б пов'язане зі старим. Саме тому багато наукових праць сьогодні актуалізували дослідження історії розвитку нації. На думку їх авторів, проаналізувавши сутність соціальних явищ у ракурсі національної дійсності, можна виявити майбутні напрямки розвитку сучасного суспільства.

Крім того, за десятиріччя суспільного існування спостерігається тенденція повторення дій, що були притаманні національним спільнотам у минулому, проявляється таким чином певна закономірність. Це свідчить про те, що міфічність та традиційність національної свідомості впливають на поведінку особистості в сучасних умовах розвитку суспільства. Зауважимо: не тільки свідомості, а й підсвідомості.

Така ритмічність соціальних дій в той же час притаманна певним національним спільнотам, які на основі цих ознак відрізняють себе від представників інших національностей. Тому можна акцентувати наявність національної ідентифікації, яка допомагає нації не асимілюватися у зовнішньому середовищі, а зберегти власну єдність, цілісність, згуртованість.

У науковій літературі існує декілька підходів щодо визначення нації. Серед них: «психологічний» (В. Вундт), згідно з яким нація – це сукупність індивідів, що мають спільні психологічні риси та способи поведінки – «національну душу»; «культурологічний» (К. Реннер), де нація – це союз осіб, культурна спільнота, основу якої становлять духовні інтереси; «історико-економічний» (К. Каутський), який в основу визначення нації кладе економічну єдність [5, с. 7].

Визначення поняття нація містить у своїй основі диференційовану систему методологічних підходів. Автори названих підходів, визначаючи націю як соціальну спільноту, переважно акцентують увагу на її консолідованих окремих об'єктивних характеристиках: зокрема, на економічних факторах, зміни яких призвели до появи нації та сприяли створенню умов для переходу нації з культурної сфери в державницьку.

На думку інших вчених, процес націєтворення не детермінується лише цими об'єктивними чинниками. Зокрема стверджується, що нація може створюватися поза межами об'єктивних факторів, стихійно і навіть існувати на підсвідомому рівні – на рівні самоотождоження людьми себе з відповідною нацією [2, с. 23].

Історичний підхід у визначенні нації В. Липинського, який стверджував, що нація – це витвір історії, результат історичного розвитку на даній території серед певного расово-відмінного колективу, пов'язаного успадкованими від попередніх поколінь і усталеними на попередніх стадіях життя статичними рисами подібності, до яких належать: розмовна «народна» мова, фізичний тип, певний оригінальний расовий характер, заселена даною етнічною спільнотою територія, а також витворена на попередніх стадіях життя і вже сприйнята усією пасивною групою оригінальна культура, тобто нові матеріальні й духовні цінності [3, с. 42].

Визначення нації, надане Е. Смітом, де нація – це територіально обмежені сукупності людей, які повинні мати власну батьківщину, їх членам притаманна. У праці А. Колодій «Нація як суб'єкт політики» виведені три інші підходи щодо визначення нації: 1) атомістичний, автори якого наголошують на значущості об'єктивних характеристик: економіки, території та мови; 2) символічний підхід, що віддає перевагу культурі, міфам, певним символам свідомості; 3) суб'єктивістський – нація визначається за такими ознаками, як воля, менталітет, національна свідомість [4, с. 6].

Тому, враховуючи наведені підходи у визначенні поняття «нація», автор вважає, що можна поєднати в роботі всі названі підходи, якщо використати синтетичне розуміння всіх національних рис – і об'єктивних, і суб'єктивних, не виключаючи жодної. Тоді серед перших (визначальних) можна було б поставити об'єктивні національні характеристики: територію, мову, економічну, політичну та культурну специфіку розвитку нації, а серед другорядних – суб'єктивні характеристики: національний характер, менталітет, свідомість, міфи, історичну пам'ять та інші. Тільки сукупність всіх цих ознак може надати повне уявлення про націю. Перебільшення значущості однієї з груп національних характеристик призведе до порушення надійності результатів дослідження. Об'єктивні характеристики стануть суто формальними, адже територія мешкання сама по собі є ознакою, яку можна змінити протягом життя, а суб'єктивні не мають сенсу в дослідженні безвідносно до об'єктивних. Вони пов'язані між собою.

Крім того, важливою умовою формування символічного сенсу національних ознак в нових умовах існування суспільства є циклічність історичного розвитку суспільства, що знаходить своє відображення у свідомості та суспільній діяльності нації. Адже набуті національні цінності, що пов'язані з громадським життям етнічного населення, яке існує у культурному середовищі домінуючої нації, в період криз та змін історичних умов розвитку нації стають важливою основою для розбудови нової системи суспільних цінностей консолідації суспільства, або ж виступають як трансформаційна база для зміни соціальних процесів у різних сферах громадського життя нації. Тобто у період криз та змін історичних умов суб'єктивні національні риси виходять на перше місце за значущістю для нації, оскільки в них знаходиться передумова майбутнього розвитку нації та основи функціонування її громадського життя.

Тому ми аналізуємо національні цінності як: сукупність життєвих установок, моральних ідеалів, культурних традицій, які самі члени нації вважають найбільш характерними й важливими для себе та свого народу. В силу тих або інших обставин історичної долі етносів деякі ціннісні орієнтації, установки, традиції неначе «затушовуються», відходять на задній план, а інші, навпаки, стають особливо важливими в долі народу: набувають значення своєрідної візитівки, що характеризує його культурну своєрідність. Чільне місце в сучасному українському соціумі посіли національні цінності, засновані на ідеї здобуття державної незалежності, – національній ідеї, що об'єднала людей різних національностей та віросповідань, які проживають в Україні. Для всіх цих людей, соціальних груп та спільнот свобода та незалежність України стали метою й реальною потребою, формою вияву почуттів та інтересів народу, внутрішнім чинником формування української політичної нації та українського громадянина.

Таким чином, значущими для людей стали ознаки нації, що застосовуються у суспільних відносинах, стануть тільки тоді, коли пройдуть крізь їх свідомість. Вони виступають як усвідомлення спільнотою або окремою людиною власної національної належності, спільності історичної долі,

специфічності різних чинників, що впливають на формування нації. В такому разі формується бажання зберегти особливості, притаманні нації, не піддатися асиміляції, розвивати національну культуру, відтворити національні традиції та згуртувати суспільство. Звідси виникає прагнення до економічного і політичного суверенітету та створення громадянського суспільства [2, с. 88]. Нові умови, в яких би хотіла жити більшість представників нації, повинні «пройти» крізь їх свідомість, тоді можна буде уявити шлях майбутнього розвитку, зберігати певні традиції, розвивати культурну та соціально-економічну сфери суспільства; символи нації набудуть значущості й з'являться спільні об'єкти для суспільного розуміння і комунікації. Так формується національна консолідація.

Сучасні реалії вимагають пошуку основ консолідації, адже разом зі зміною зовнішніх умов, змінюється і національна свідомість, що перебуває під впливом символічної інтерпретації минулого досвіду та поведінки нації в сучасних умовах. Тому, на думку автора, необхідно порівняти вплив накопиченого досвіду, що зберігається у національній свідомості, з поведінкою нації в нових умовах розвитку суспільства – і проаналізувати його роль в процесі соціальної адаптованості нації до нових умов історичного розвитку держави.

В таких умовах кожна особистість визначає власну поведінку згідно з особистими інтересами, тобто робить себе сувереном у суспільстві та соціальній групі. Потреби та інтереси формують особистість, що вступає в систему суспільних відносин у разі, якщо певна соціальна група потрібна або корисна для неї. Це означає, що єдність суспільства, як загальна основа існування та збереження особистості, знаходиться під загрозою. Адже тенденція «задоволення інтересів однієї людини при нехтуванні інтересів інших людей» призведе до війни всіх проти всіх.

Будь-які явища та події набувають форми та реалізуються в дійсності лише за умови, що вони так або інакше пройшли крізь свідомість. Людина постійно змінюється, змінюється її свідомість, а також суспільні умови існування в суспільстві, однак деякі риси закріплюються в свідомості та переносяться в нові умови й на інші форми існування. Зміни в суспільних умовах призводять до змін у свідомості, свідомість, у свою чергу, є компонентом суспільних відносин і тому не тільки відображає зміни у відповідних символах, але й певним чином впливає на ці зміни [1, с. 48]. Звідси все частіше виникає необхідність більше уваги приділяти саме розвитку культурної забарвленості сучасних тенденцій розвитку, тобто, перетворити нові риси процесу функціонування суспільства на ціннісні ознаки поведінки, причому не тільки в межах соціального, але й національного.

Нація виступає сьогодні єдиною стабільною спільнотою, що є носієм ознак, які збережені у формі символів та визначають цілісність суспільства. За довгий час історичного розвитку нація зберігає власну самобутність завдяки певним механізмам, які містяться в національній свідомості, тому важливо вивчити та дослідити їх, щоб узяти за основу та визначити напрямки розвитку суспільства в майбутньому. Причому треба порівняти риси національної свідомості сучасної людини як представника української нації з національними рисами, що були притаманні їй у минулому. Вагомість значення нації для людини в суспільстві в тому, що вона начебто є «домівкою» для неї, де зберігаються спогади, традиції, поетика історичного минулого, «теплі хвилі» справжнього та стабільного в цьому нестабільному та швидкоплинному світі.

Нація несе в собі й біологічну забарвленість, тобто це певна група, яка поєднує людей не за корисливими ознаками, а за природними; людина до нації належить від народження. Це пов'язує її з минулими поколіннями та з батьками. Вона, таким чином, вже не одна на світі, а належить до інших людей, відносить себе до нації та визначає, «хто вона є». Причому це не розглядається як щось негативне або позитивне, ні, національна належність, яка визначає світогляд, міфологію, архетипи та стереотипи поведінки, свідчить про внутрішню наповненість особистості та її силу, яка допомагає гармонізувати суспільні відносини і зберегти індивідуальність в умовах загальності. Національна свідомість, що формується в умовах суспільного розвитку нації, зберігає певну символіку національного буття у певних історичних, культурних і соціально-економічних умовах. Символіка національного буття зберігається у свідомості на рівні усталених образів, котрі віддзеркалюють зразки нормативної поведінки нації, і впливає на механізми консолідації суспільства в умовах трансформації та суспільних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азроянц Э. А. Глобализация: катастрофа или путь к развитию? Современные тенденции мирового развития и политические амбиции / Э. А. Азроянц. – М.: Издательский дом «Новый век», – 2002. – 416 с.
2. Андерсен Бенедикт. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження і поширення

націоналізму / Б. Андерсен. – К.: Критика, 2001. – 270 с.

3. Бойко Ю. Шлях нації / Ю. Бойко. – Париж – Київ – Львів: Українське слово, 1992. – 126 с.

4. Колодій А. М. Нація як суб'єкт політики / А. М. Колодій. – Л.: Кальварія, 1997. – 54 с.

5. Колісник В. П. Національно-етнічні відносини в Україні: теоретичні засади та конституційно-правові аспекти: Монографія / В. П. Колісник. – Харків: Фоліо, 2003. – 240 с.

6. Смит Э. Национальная идентичность / Э. Смит. – К.: Основы, 1994. – 222с.

7. Социологический энциклопедический словарь / [редактор-координатор Г. В. Осипов]. – М.: ИНФРА М-НОРМА, 1998. – 488 с.

8. Філософський словник соціальних термінів / [під заг. ред. В. П. Андрущенко]. – Х.: «Корвін», 2002. – 672 с.

Борисова Татьяна Викторовна, кандидат философских наук, доцент кафедры философии и политологии, Днепропетровская национальная металлургическая академия Украины (НМетаУ)

УДК 111.1 (09)

КРИТИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД НА ФИЛОСОФСКОЕ НАСЛЕДИЕ Р. ЭЙКЕНА

Мировоззренческие взгляды немецкого ученого во многом отражают настроения всей философской мысли Западной Европы того времени. Мыслителем предпринимаются неоднократные попытки пересмотреть формат уже существующих онтогносеологических, богословских и этических постулатов ортодоксальной доктрины христианства. Осуществляется дифференцирование категорий «религия», «искусство», «культура», «мораль» по принципу их встроенности в культурное пространство современности. Антропологическая проблематика у Р. Эйкена фиксирует природу человека в рамках субъективных та объективных воздействий из внешнего мира. Упраздняется доминирующая роль во внешнем воздействии самораскрытия личности самого человека. В то время, как предметный и смысловой синтез этих факторов, по твердому убеждению немецкого мыслителя, решает многие дилеммы в проблеме человека. Немыслима философская антропология у него и без категорий «вселенский опыт», что придает его взглядам неповторимую оригинальность.

Ключевые слова: религия, человек, Бог, культура, христианство, любовь, природа

КРИТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА ФІЛОСОФСЬКУ СПАДЩИНУ Р. ЕЙКЕНА

Світоглядні погляди німецького вченого багато в чому віддзеркалюють настрої усієї філософської думки Західної Європи того часу. Мислителем вчиняються неодноразові спроби переглянути формат уже існуючих онтогносеологічних, богословських та етичних постулатів ортодоксальної доктрини християнства. Втілюється диференціювання категорій «релігія», «культура», «мистецтво» за принципом їх убудованості в культурний простір сучасності. Антропологічна проблематика у Р. Ейкена фіксує природу людини в межах суб'єктивних та об'єктивних впливів зовнішнього світу. Зникає домінуюча роль у зовнішньому впливі на саморозвиток особистості самої людини. В той час, як предметний та смисловий синтез цих факторів, за твердим переконанням німецького мислителя, вирішує багато дилем в проблемі людини. Немислима філософська антропология у нього і без категорій «вселенський досвід», що надає його поглядам неповторну оригінальність.

Ключові слова: релігія, людина, Бог, культура, християнство, любов, природа

CRITICAL LOOK TO PHILOSOPHICAL HERITAGE OF R. EJKAN

The world view looks of the German scientist reflect the moods of all philosophical idea of Western Europe of that time in a great deal. A thinker is undertake the repeated attempts to revise a format already existent ontological, gnosiological, theological and ethic postulates of the Orthodox doctrine of christianity. Differentiation of categories comes true "religion", "art", "culture", "moral" on principle of them being in cultural space of contemporaneity. The anthropological range of problems at R.Ejkan fixes nature of man within the framework of subjective and objective influences from the outer world. A dominant role is abolished in external influence of самораскрытия identity of man. While subject and semantic synthesis of these factors, on hard persuasion of the German thinker decides many dilemmas in the problem of man. Not to think philosophical anthropology for him and without categories "universal experience", "world experience", that